

ZÁKLADNÍ ŠKOLA POD SVATOU HOROU, PŘÍBRAM

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

„PROČ SE NUDIT“

školní rok 2016 / 2017

Motto: „Nejsilnější je ten, kdo má moc nad sebou.“

Školní metodik prevence: Mgr. Petra Poslušná

Obsah

Obsah

I.	Úvod.....	4
II.	Cíle programu.....	4
III.	Charakteristika školy.....	5
IV.	Harmonogram MPP.....	8
V.	Analýza současného stavu z pohledu primární prevence.....	8
VI.	Garant programu a spolupracovníci.....	10
VII.	Cílová skupina.....	10
VIII.	Prevence.....	10
IX.	Evaluace preventivního programu.....	16
X.	Předpokládaný rozpočet.....	17
XI.	Závěr.....	17
XII.	Použitá literatura a materiály.....	17
XIII.	Kde hledat pomoc? Instituce, odborníci v oblasti primární prevence.....	18
	Příloha č. 1.....	19
	<i>EVALUACE MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU</i>	19
	KRIZOVÝ PLÁN	
	Příloha č. 2.....	21
	<i>Postupy při výskytu rizikových projevů chování ve škole</i>	21
	Příloha č. 3.....	25
	<i>Postupy při výskytu rizikových projevů chování ve škole</i>	25
	Příloha k dodatku č. 1.....	27
	<i>Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování</i>	28
	Příloha k dodatku č. 2.....	28
	<i>Stádia šikanování</i>	28
	Příloha k dodatku č. 3.....	29
	<i>Doporučená literatura z oblasti školního šikanování</i>	29

Příloha k dodatku č. 4	30
<i>Příklady šikanování.....</i>	<i>31</i>
Příloha č. 5	31
<i>Informační leták pro žáky ZŠ</i>	<i>31</i>
<i>Dodatek dle metodického pokynu č.j. 21 291/2010 - 28:</i>	<i>32</i>
Příloha č. 6	32
Příloha dodatku č. 1.....	32
<i>Homofobie.....</i>	<i>32</i>
Příloha k dodatku č. 2	34
<i>Poruchy příjmu potravy</i>	<i>34</i>
Příloha k dodatku č. 3	36
<i>Syndrom týraného dítěte - CAN</i>	<i>36</i>
Příloha k dodatku č. 4	40
<i>Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus</i>	<i>40</i>
Příloha k dodatku č. 5	42
<i>Kyberšikana</i>	<i>42</i>
Příloha k dodatku č. 6.....	44
<i>Záškoláctví.....</i>	<i>44</i>
Příloha k dodatku č. 7.....	46
<i>Sebepoškozování.....</i>	<i>46</i>
Příloha k dodatku č. 8.....	48
<i>Domácí násilí.....</i>	<i>48</i>
Školní program proti šikanování.....	50

I. Úvod

Včasnou prevenci vedoucí žáky k ochraně zdraví, získání pozitivního postoje k vlastnímu tělu, životu, ale i umění najít si životní cíl a osobnostně i sociálně růst považujeme za prioritu, proto se náš preventivní program k těmto cílům snaží směřovat.

Jedním z hlavních cílů je realizovat dlouhodobý, komplexní primární program, do něhož bude zahrnuto vše důležité, co je v současné škole k dispozici.

Důraz klademe na uplatňování faktoru posilování schopnosti žáků přebrat svůj cíl odpovědnosti za utváření vlastního života, posilování jejich přirozené schopnosti vytvářet si vlastní postoje a čelit nezdravým způsobům života či případně nabídce návykových látek.

Při realizaci programu předáváme žákům informace v hodinách Výchova k občanství, Rodinné výchovy, chemie, přírodopisu a dalších předmětů, zajišťujeme dostatečné množství aktivit pro volný čas. Snažíme se vytvářet podmínky pro příznivé pracovní klima a zdravý pracovní režim žáků a učitelů. Nezastupitelnou roli v celém programu má kvalitní práce třídního učitele.

Tento program představuje preventivní aktivity v oblasti:

- 1.) užívání návykových látek
- 2.) poruchy příjmu potravy
- 3.) kriminality, delikvence, vandalismus
- 4.) netolismus (virtuální drogy)
- 5.) patologického hráčství (gamblerství)
- 6.) záškoláctví
- 7.) šikanování, vandalismus aj. formy násilného chování, divácké násilí
- 8.) kyberšikany
- 9.) xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus
- 10.) závislost na politickém a náboženském extremismu
- 11.) zneužívání dětí, týrání
- 12.) onemocnění AIDS/HIV a další nemoci šířící se krevní cestou
- 13.) domácí násilí, týrání a zneužívání dětí

II. Cíle programu

- Zvýšit odolnost dětí a mládeže vůči rizikovým projevům chování
- Snížit rizika a jevy, které narušují zdravý osobní a sociální rozvoj jedince
- **Zvyšovat kvalitu postojů a chování dětí a mladistvých**
- Získávat postupně schopnost čelit sociálnímu tlaku vrstevníků k experimentování s drogami a jejich užívání
- Zvyšovat odolnost dětí a mladistvých proti stresu, dlouhodobým frustracím
- **Učit děti a mladistvé zvládat různé životní situace, řešit problémy a konflikty**
- **Nabídnout dětem a mladistvým možné způsoby aktivního trávení volného času, vedoucí k rozvoji osobnosti, rozvíjení zájmů**
- **Klást důraz na další vzdělávání pedagogů v oblasti prevence rizikových projevů chování**
- Dlouhodobě působit na žáky školy a maximálně využít spolupráce rodičů a zákonných zástupců žáků při realizaci programu primární prevence
- Nabízet konzultace a průběžně informovat a zapojovat děti a mladistvé, pedagogy i zákonné zástupce žáků do vzdělávacích programů

Program vychází z Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 - 2018, Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MŠMT- 22294/2013-1, Metodického pokynu MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10 194/2002-

14, Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21 291/2010 - 28, Metodického pokynu MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j. 14 423/99-22, Věstníku MŠMT č. 11/2003 – Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané č.j. 25 884/2003-24.

III. Charakteristika školy

Základní škola pod Svatou Horou, Příbram je příspěvkovou organizací města Příbram. Poskytuje žákům základní vzdělání a její činnost je vymezena zákonem č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, a dalšími prováděcími předpisy. Škola vykonává i vedlejší hospodářskou respektive doplňkovou činnost podle obecně platných právních předpisů, a to v takových činnostech a rozsahu, který není na úkor jejího poslání.

Škola historicky patří mezi nejstarší příbramské školy, neboť je přímou pokračovatelkou příbramské měšťanské školy pro chlapce, která byla založena v roce 1888. Nyní je umístěna v poměrně moderních pavilónových budovách z roku 1987 a nachází se v příjemném a klidném prostředí poblíž Svaté Hory, s velmi dobrou dopravní dostupností ze všech částí města Příbram.

Škola má **sportovní zaměření**, velmi dobře reprezentuje město Příbram, a to v celorepublikovém měřítku.

Základní údaje o škole

<i>název školy</i>	Základní škola pod Svatou Horou, Příbram
<i>adresa školy</i>	Balbínova 328, Příbram II, 261 01
<i>právní forma</i>	příspěvková organizace
<i>IČO</i>	42 73 06 86
<i>IZO</i>	600 054 543
<i>identifikátor školy</i>	52 041
<i>vedení školy</i>	ředitel : Mgr. Roman Behún zástupce ředitele 1: Mgr. Jaroslav Umlauf zástupce ředitele 2: Mgr. Jiří Hrbek
<i>Kontakty</i>	tel.: 318 40 11 51 m.tel.: 602 154 292 fax: 318 40 11 50 e-mail: 1zs@pbm.czn.cz, skola@1zs-pb.cz www: www.1zs-pb.cz

Součásti školy

<i>Součásti</i>	<i>Kapacita</i>	<i>Momentální stav (k 30 .9.2016)</i>
Základní škola	600 žáků	572 žáků
Školní družina	220 žáků	270 žáků
Školní klub	180 žáků	154 žáků

Zřizovatel

<i>název zřizovatele</i>	Město Příbram
<i>adresa zřizovatele</i>	Tyršova 108, Příbram I, 261 19
<i>kontakty</i>	tel.: 318 40 22 11 fax: 318 63 10 14 e-mail : e-podatelna@pribram-city.cz

Údaje o školské radě

<i>Datum zřízení</i>	13.červen 2005
<i>Počet členů školské rady</i>	6
<i>Kontakt</i>	ZŠ pod Svatou Horou, Příbram II, 261 01 skola@1zs-pb.cz

Údaje o občanských sdruženích při škole

<i>Název</i>	Rada rodičů
<i>Registrace</i>	MV ČR
<i>Zaměření</i>	spolupráce rodičů se školou
<i>Kontakt</i>	ZŠ pod Svatou Horou, Příbram II, 261 01 rada.rodicu@1zs-pb.cz

<i>Název</i>	Školní sportovní klub
<i>Registrace</i>	ASŠK ČR
<i>Zaměření</i>	Organizace sportovního vyžití žáků školy
<i>Kontakt</i>	ZŠ pod Svatou Horou, Příbram II, 261 01

<i>Název</i>	Volejbalový klub pod Svatou Horou
<i>Registrace</i>	MV ČR
<i>Zaměření</i>	Organizace a zajištění sportovní volejbalové přípravy sportovních tříd ve spolupráci se školou a TJ Baník Příbram a VO Příbram
<i>Kontakt</i>	ZŠ pod Svatou Horou, Příbram II, 261 01 volejbal@1zs-pb.cz

Přehled oborů základního vzdělávání a vzdělávací programy

Vzdělávací program

<i>Vzdělávací program</i>	<i>Zařazené ročníky</i>
ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM – ŠVP (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - RVP, č.j. 31 504/2004-22) „Škola pro zdravý život“	1. – 9.

Součástí rámce výchovně vzdělávacího procesu je program dopravní výchovy, výchovy ke zdraví, environmentální výchovy, volby povolání, ochrany za mimořádných situací, multikulturní výchovy, primární prevence.

IV. Harmonogram MPP

<i>Harmonogram</i>	<i>Termín</i>
Vypracování návrhu programu	Září
Vytipování spolupracujících subjektů a odborníků	Září
Úvodní schůzka (učitelé Ov -Vob, Rodv), předložení školské radě na nejbližším možném termínu	Říjen
Dopracování programu podle připomínek a návrhů	Říjen
Schválení programu s vlastní realizací	Říjen
Hodnocení programu v 1. pololetí	Leden
Hodnocení programu v 2. pololetí	Červen

V. Analýza současného stavu z pohledu primární prevence

Primární preventivní program školy vychází ze Školního vzdělávacího programu „Škola pro zdravý život“ a je zaměřen na všechny žáky školy. Představuje základní rámec, pro který každý další školní rok přináší nové podněty a nápady, jež mohou vést ke zkvalitnění práce v oblasti prevence.

Jednotlivé části preventivních aktivit jsou začleněny především v předmětech:

Výchova k občanství, Rodinná výchova, Přírodověda, Přírodopis, Prvouka, Vlastivěda, Český jazyk, Výtvarná výchova, Tělesná výchova, Chemie.

V rámci průřezových témat je důraz kladen na Osobnostní a sociální výchovu, která je integrována do všech vyučovacích předmětů, dále pak je realizována v třídnických hodinách či na setkání Školního parlamentu a jako součást preventivních programů.

V rámci ŠVP je uplatňována prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže ve všech oblastech, jichž se prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže dotýká:

- oblast zdravého životního stylu (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
- oblast společenskovední (komunikace, sociální dovednosti a kompetence),
- oblast přírodovědná (biologie člověka, fyziologie, chemie),
- oblast rodinné a občanské výchovy,
- oblast sociálně-právní – právní aspekty rizikových projevů chování, postoj společnosti k společensky nežádoucím jevům, práva dítěte apod.

I v tomto školním roce je základním principem preventivních strategií na naší škole osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu.

- Budeme usilovat o navázání spolupráce s preventivně informační skupinou PČR** (okresní ředitelství Příbram). Tato skupina připravuje pro žáky ZŠ projekty, kde se učí předcházet rizikovým projevům chování.
- Spolupracujeme s **o.s. Helpík** účastí ve zdravotně výchovné soutěži „Helpíkův pohár 2017“. Soutěž je určena pro žáky pátých tříd a předchází jí beseda, kde se během dvou až tří vyučovacích hodin

děti dozví, jak správně volat na tísňovou linku, co dělat s pacientem v bezvědomí a jak správně resuscitovat. Vyzkouší si polohování pacienta, nepřímou srdeční masáž na resuscitačním modelu a stavění krvácení tlakovým obvazem. Beseda je zaměřena na preventivní působení s cílem předcházení vzniku akutních stavů a prakticky děti učí základním a jednoduchým život zachraňujícím úkonům. Současně se organizátoři v nadstavbových kolech soutěže snaží vytvořit modelové situace s reálně namaskovanými figuranty, kde si soutěžící žáci ověří získané teoretické poznatky a naučí se teorii přenášet do praxe.

- Trvá spolupráce se společností ADRA, která nám pomáhá doučovat několik žáků studenty - dobrovolníky.
- V rámci prevence kouření v okolí školy budeme i nadále spolupracovat s Městskou policií Příbram.
- V rámci řešení bezpečného přístupu do školy (dopravní obslužnost) spolupracujeme s PČR i Městskou policií.
- Do preventivních aktivit zapojujeme zákonné zástupce našich žáků (nespecifická prevence – společné trávení času. I v tomto roce (díky finančnímu zajištění města Příbram) pokračují kreativní dílny pro rodiče s dětmi.
- Spolupracujeme se Střediskem výchovné péče – práce s třídním kolektivem, Pedagogicko-psychologickou poradnou – integrování žáci.
- Spolupracujeme se společností WOMEN FOR WOMEN a v rámci jejich projektu Obědy pro děti se daří zajistit hrazení obědů potřebným dětem.
- Spolupracujeme s Radou rodičů (RR) při finančním zajištění některých preventivních aktivit, rodiče jsou informováni přes RR a školní časopis Školáček o preventivních aktivitách, v rámci třídních schůzek se věnuje zvýšená pozornost rizikovým projevům.
- Nově navážeme spolupráci se Zdravotním ústavem se sídlem v Ústí nad Labem v projektu prevence HIV/AIDS, který je podpořen v rámci dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR na rok 2016
- **Program budeme v průběhu roku dle potřeb dále doplňovat o aktuální nabídku a vyhledávat certifikované programy preventivních aktivit.**
(reakce na výskyt rizikových projevů chování)

I v tomto školním roce je základním principem preventivních strategií na naší škole osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu.

Snažíme se proto vytvářet podmínky pro aktivní a plnohodnotné trávení volného času žáků, což je nejlepší propagace zdravého životního stylu u dětí a dospívající mládeže. Tyto aktivity (jež tvoří nespécifickou primární prevenci) jsou nedílnou součástí preventivního programu školy.

Vedle pravidelné bohaté a různorodé nabídky zájmových kroužků při ŠD a ŠK je zde možnost využít programu školního klubu nebo školního sportovního klubu, patřícího do AŠSK (Asociace školních sportovních klubů ČR). Vzhledem k tomu, že se naše škola zaměřuje na volejbal, mají naši žáci mimořádnou možnost věnovat se sportu nad rámec běžných vyučovacích hodin při sportovních pohybových hrách a tréninku.

Žáci školy vyjíždějí na zimní i jarní zotavovací pobyty, které si kladou za cíl podpořit sportovní zdatnost a odolnost našich žáků, ale také ukázat nejrůznější možnosti jako náplň volného času, stejně jako další akce pořádané školou (exkurze, návštěvy divadel, výlety, sportovní, výtvarné a literární soutěže, projektové dny, letní zotavovací pobyty, sportovní soustředění apod.)

Činnost školní družiny je v tomto školním roce koncipována v rámci projektu – „ Barevný rok“, což je celoroční téma, kde se spojují témata environmentální výchovy, zdravého životního stylu i primární prevence. V rámci školní družiny a školního klubu na škole pracuje na 26 zájmových aktivit a kroužků (keramický, sportovní, pilates, včelařský, informatika, rybářský,...).

VI. Garant programu a spolupracovníci

- ředitel školy - Mgr. Roman Behún
- zástupce ředitele, zástupce statutárního orgánu - Mgr. Jaroslav Umlauf
- školní metodik prevence – Mgr. Petra Poslušná
- výchovný – kariérový poradce - Mgr. Gabriela Baumruková

Za realizaci Minimálního preventivního programu zodpovídá školní metodik prevence, se kterým spolupracuje celý pedagogický sbor. Školní metodik zajišťuje informace pro pedagogický sbor, žáky a rodiče (možná řešení problémů, návody, kontaktní informace). Podílí se na analýze současného stavu a zároveň na řešení jednotlivých problémů, kde spolupracuje s výchovným poradcem a vedením školy. O průběhu naplňování preventivního programu informuje vedení školy a spolu s ním vyhodnocuje aktuální situaci ve škole.

Při naplňování programu **spolupracujeme s PPP Příbram** (metodická pomoc), **Střediskem výchovné péče, OSPOD, PČR**, případně s dalšími odborníky

VII. Cílová skupina

Všichni žáci školy. Program je zaměřen na primární prevenci, tedy na předcházení nežádoucích jevů a skutečností.

VIII. Prevence

Cílem primární prevence je zvýšení odolnosti dětí a mládeže vůči rizikovým projevům chování a snížení vlivů, které narušují osobnostními a sociální vývoj. U návykových látek jde též o snižování jejich dostupnosti. Nezapomenutelné místo v preventivních strategiích na naší škole mají **metody založené na aktivním sociálním učení**, které si klade za cíl napomáhat žákům zvládat různé životní problémy a konflikty, učí je pracovat ve skupině, radovat se z výsledků společné práce, dívat se na sebe i na vrstevníky z různých úhlů pohledu, přemýšlet o sobě i o druhých, dokázat říci svůj názor i učit se pozorně naslouchat druhým. **Žáci by si měli postupně uvědomit svoji zodpovědnost za svůj život, za své činy, za své zdraví.**

Úkoly preventivní ochrany:

- Chránit své zdraví dodržováním hygienických zásad, některých preventivních opatření a uplatňováním zdravého způsobu života.
- Dbát na pravidelnou tělesnou a intimní hygienu a uvědomovat si zdravotní důsledky jejich zanedbávání nebo nesprávného provádění.
- Vhodně doplňovat svůj denní režim – uplatňovat zásady správné výživy, dostatek odpočinku, optimální délku spánku, přiměřené množství tělesného pohybu (s pomocí učitele a rodičů).

- Uvědomovat si rozdíly mezi stravovacími zvyklostmi v rodině a doporučenými zásadami zdravé výživy.
- Umět zhodnotit reklamu z hlediska výživy podporující zdraví.
- Zkontrolovat si při nákupu a skladování poživatin v domácnosti – datum výroby, záruční lhůtu, neporušovat obalů apod.
- Chápat význam dobrého soužití pro vyjádření společných mravních zásad a pravidel chování – vzájemná pomoc, důvěra a úcta, zabezpečení zdravého vývoje.
- Porozumět skutečnosti, že složení rodiny se v průběhu života mění, všichni členové rodiny nemusí žít stále pohromadě, že větším lidí se rozhoduje s někým trvale žít a uzavřít manželství, které někdy selže a v krajním případě se řeší rozvodem.
- Uvědomovat si základní práva a povinnosti jednotlivých členů rodiny a vědět, že jejich naplňování přispívá k dobrým rodinným vztahům (totéž platí i ve školním prostředí).
- Orientovat se ve vztazích mezi lidmi a chápat, že nepřátelství je založeno na důvěře, pomoci, společných zájmech a umění odpouštět.
- Chovat se asertivně, tj. umět otevřeně a klidně říci – jak se cítím, co potřebuji, co chci a nechci, umět ustoupit nebo řešit situaci kompromisem.
- Znat základní rozdíly ve stavbě těla muže a ženy včetně pohlavních orgánů.
- Uvědomovat si změny probíhající v těle dívek a chlapců v období puberty a chápat změny chování.
- Vědět, že o intimních záležitostech se běžně na veřejnosti nehovoří, uvědomovat si nevhodnost vulgárních slov (především v souvislosti s pojmenováním pohlavních orgánů).
- Znat základní příčiny onemocnění AIDS, virus HIV a cesty přenosu.
- Uvědomovat si, že jen někteří dospělí jsou oprávněni dotýkat se těla dítěte, že všechny pohlavní aktivity s dítětem, které nedovršilo 15 let jsou trestné.
- Pochopit, že některé informace o lásce, přátelství a rodičovství ztvárněné v televizi (v časopisech apod.) neodpovídají skutečnosti.
- Respektovat skutečnost, že léky proti bolesti, na spaní, na uklidnění a léky předepsané jiné osobě se nesmí užívat bez doporučení lékaře a vědomí rodičů.
- Seznámit se škodlivostí účinku legálních a nelegálních návykových látek na zdraví.
- Uvědomovat si, že zneužívání návykových látek ohrožuje bezpečnost v dopravě (alkohol...) a nejen tam.
- Učit se čelit tlaku vrstevníků při nabízení návykových látek a ovládat některé způsoby odmítání (cigaret, alkoholu).
- Umět zhodnotit reklamu z hlediska prezentování drog (v Tv, časopisech).
- Umět si vyhledat adresy a telefonní čísla odborných služeb a kontaktovat se s nimi v případě potřeby.
- Učit se rozpoznávat možná nebezpečí ohrožující zdraví a vědět, že každé dítě má právo na bezpečí.
- Seznámit se s účelným chováním v případě osobního ohrožení.
- Chápat možná nebezpečí (lidé pod vlivem alkoholu, týrání...).
- Znat nebezpečná místa v bezprostředním okolí školy, bydliště. Učit se předcházet možným nebezpečím.
- Omezit rizikové chování v dopravě.

1.stupeň

Primární prevenci na prvním stupni má na starosti třídní učitel. S jednotlivými tématy se děti setkávají především v prvouce, přírodovědě a vlastivědě. Při výuce lze využít různých metod a využít materiály školy z oblasti primární prevence. Základem je výchova ke zdravému životnímu stylu (osvojování a upevňování základních návyků v rámci – hygiena, životospráva, sdělení základních informací z oblasti prevence/experimentování s alkoholem a cigaretami), osvojování základů etické a právní výchovy (první seznamování s právy dítěte), **navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě, přátelských vztahů dětí a dospělých.**

V prvních ročnících docházky jde o odhalování specifických poruch učení i chování a jejich včasné nápravy ve spolupráci s PPP. Důraz je kladen na všestranný rozvoj dětí, včasné diagnostikování rizikových projevů chování ve třídních kolektivech, zapojení rodiny do akcí ŠD, spolupráce s rodinou a vhodnou nabídku odpoledních zájmových činností i různorodého programu školní družin. V maximální míře je využíváno přírodní prostředí v okolí školy k odpočinkovým, sportovním i naučným aktivitám, čímž je podpořena ekologická výchova.

Témata:

- Naše škola, naše obec
- Režim dne, využívání volného času
- Zdraví a jeho ochrana, vlastní péče o zdraví, lékařská péče (preventivní, léčebná)
- Nemoci, jejich příznaky, cesty přenosu, dodržování hygienických návyků
- Hygiena odívání a hygienické návyky
- Aktivní odpočinek
- Pasivní odpočinek, optimální délka spánku
- Pohybový režim (důraz na tělesnou zdatnost, vzhled, pocit vlastní síly, rozhodnost v životních situacích, trpělivost, posilování sebevědomí)
- Vnímání legálních drog (cigaretový kouř kuřáka – rodič, příbuzný, setkání s opilým člověkem), rizika užívání
- Rozlišování léků od cukrovinek, respektování skutečnosti, že léky se smí užívat jen s vědomím rodičů a na doporučení lékaře
- Zásady zdravé výživy (+ pitný režim)
- Nákup a skladování potravin
- Rodina – nezastupitelná funkce rodiny, náhradní rodinná péče
- Vztahy mezi lidmi – kamarádství, láska, konflikty
- Etika dopívání – změny v pubertě, tělesný vzhled, dodržování hygienických návyků
- Sexuální chování – pocity, představy, láska a její přirozené projevy – skutečnosti a TV nebo časopis
- Sexuální zneužívání a ochrana před ním
- Linky důvěry, krizová centra
- Sexualita a násilí ve sdělovacích prostředcích
- Legální a nelegální návykové látky a rizika jejich užívání (přiměřeně věku dětí)
- Výběr kamarádů z hlediska osobního bezpečí a bezpečné chování v sociálním kontaktu s vrstevníky
- Krizové situace – šikanování, kontakt s deviantní osobou, dealerem, vytipování nebezpečných míst a situací

Realizace:

- Začlenění do předmětů Prvouka, Přírodověda, Vlastivěda, Pracovní výchova, Tělesná výchova, Výtvarná výchova, Český jazyk – komunikace, ŠD - týdenní plán, třídnické hodiny
- Využití aktivizujících forem a metod výuky (př.: prvky dramatické výchovy, RWCT, projekty – Den země, Den jazyků, Den dětí)
- Besedy, další jednorázové příležitostné aktivity
- Zařazení interaktivních her a cvičení
- Výtvarné a literární ztvárnění (plakáty, kresba, malba, dopis apod.)
- Diskuse na daná témata
- Spolupráce s rodiči formou neformálních setkání při akcích pořádaných školou a konzultacích
- Kulturní a sportovní akce pořádané školou
- Účast v soutěžích (výtvarných, sportovních)
- Nabídka zájmových kroužků

Cíl: (po pěti letech by děti měly umět)

- definovat rodinu jako zázemí a útočiště
- zvládat rozdíly v komunikaci s dětmi a dospělými
- mít základní sociální dovednosti
- umět se chránit před cizími lidmi
- mít základní zdravotní návyky
- umět si správně zorganizovat svůj volný čas
- umět rozlišit léky a návykové látky
- znát informace o alkoholu, tabáku a dalších návykových látkách
- znát následky užívání návykových látek
- umět odmítat

2.stupeň

Základem je výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních, postupné vytváření postojů a způsobů chování, které napomáhají zdravému vývoji žáků a tvoření etických norem. Důraz je kladen na utváření pozitivních vztahů uvnitř školy, třídy a v rámci tvorby ŠVP na profil žáka, který staví na osobní odpovědnosti za své zdraví a individuální vývoj. Využívá se metod aktivního učení nejen ve výukových předmětech, ale i při práci školního parlamentu. Snahou všech dospělých je rozvíjet vzájemnou důvěru mezi učiteli a žáky, práci se třídou jako skupinou (třídnické hodiny, individuální rozhovory), poznávání dětí i mimo výuku a školu (pravidelné mimoškolní akce, akce v době vyučování zařazené do výuky jednotlivých předmětů, celoškolní i třídní projektové dny, víkendová setkání). Ze strany školy se postupně hledají cesty spolupráce s rodiči žáků (pravidelné konzultace, akce pořádané pro veřejnost – vánoční jarmark, dětský karneval, velikonoční jarmark). Žákům 2.stupně jsou nabízeny zájmové aktivity v odpoledních hodinách i možnost pobývat ve školním klubu (ping-pong, počítače s napojením na síť Internet, kulečnick). Žáci 8. a 9. ročníku jsou pak připravováni pro vstup do světa práce formou besed a exkurzí (profesní příprava), návštěvou ÚP, spoluprací s kariéřním poradcem, zástupci SŠ okresu Příbram. Podpůrně se využívá spolupráce s dalšími institucemi – Policie ČR, KHS Středočeského kraje.

Témata:

- Naše škola, naše obec
- Režim dne, zásady správné životosprávy, využívání volného času, příležitost k zájmové činnosti. Zdravá výživa
- Stavba těla a funkce jednotlivých orgánů těla
- Rozvoj osobnosti. Člověk jako osobnost. Citový život.
- Rodina a širší sociální prostředí. Vztahy mezi členy rodiny. Odpovědné rodičovství.
- Výběr kamarádů z hlediska osobního bezpečí a bezpečného chování v sociálním kontaktu s vrstevníky. Osobní bezpečí
- Pasivní a aktivní odpočinek (pohybová aktivita), důraz na délku spánku
- Podpora zájmů žáků
- Hygiena odívání a hygienické návyky. Péče o zdraví. Osobní hygiena.
- Legální a nelegální návykové látky a rizika jejich užívání. Zákaz kouření a podávání alkoholu a návykových látek ve škole, včetně ujasnění sankcí. Vztah k platným zákonům – i mimo školu.
- Poškození lidského organismu – vliv kouření, drogy, stres
- Duševní hygiena
- Prevence zneužívání návykových látek
- Sexuální výchova. Pohlavní nemoci – léčení
- Práva a povinnosti dětí a dospělých. Právní systém a řád v ČR. Úmluva o právech dítěte.

Realizace:

- Začlenění do předmětů Přírodopis, Chemie, Výchova k občanství, Rodinná výchova, Tělesná výchova, Výtvarná výchova, Český jazyk (komunikace, sloh), třídnické hodiny
- Pravidelná činnost žákovského parlamentu, kde žáci mohou ovlivňovat akce školy
- Besedy, další jednorázové i dlouhodobé aktivity (besedy s příslušníky PČR – drobná majetková kriminalita, vandalismus, záškoláctví..., interaktivní semináře, beseda s pracovníkem Úřadu práce – volba povolání, beseda s pracovníkem Linky bezpečí – řešení těžkých životních situací, aj..)
- Spolupráce žáků, učitelů i rodičů se školním metodikem prevence
- Interaktivní hry ve výuce
- Aktuální informační nástěnka s kontaktními telefonními čísly (chodba za vstupní halou směr tělocvična)
- Aktivizující formy a metody ve vyučovacích hodinách
- Zájmové aktivity v době mezi dopoledním a odpoledním vyučováním a činnost školního klubu
- Školní projektové dny, třídní projekty
- Zimní týdenní pobyty s lyžováním, jarní ozdravné pobyty
- Programy zaměřené na multikulturní výchovu a naplnění volného času
- Kulturní a sportovní akce pořádané školou
- Účast ve sportovních, výtvarných a literárních soutěžích
- Další vzdělávání školního koordinátora v oblasti prevence a jednotlivých vyučujících v metodách vedoucích k aktivnímu sociálnímu učení
- Víkendové či odpolední akce žáků, pedagogů a rodičů (sportovní i estetické zaměření) – dlouhodobý projekt
- Dotazníky – průzkum mezi žáky 6.-9.ročníků
- Návštěva soudního přelíčení v 9.ročníku
- Besedy a diskuse se zástupci SŠ, PPP, Magdaléna o.p.s. (bývalé K – centrum), odborníky v oblasti primární prevence a zdraví.

- Informace prostřednictvím časopisu Školáček
- Informace na Radě rodičů, třídních schůzkách, konzultacích – prohlubování spolupráce rodiny, školy a komunity
- Prevence v kompetenci třídních učitelů:

1. - 2. ročník

Společné stanovení pravidel soužití

Zvyšování zdravého sebevědomí žáků

Uvědomování si vlastní osobnosti

Vnímání individuálních odlišností dětí mezi sebou

Nácvik vzájemné úcty, sebeúcty a důvěry

Rozvoj schopnosti diskutovat, komunikovat, řešit problémy a konflikty

Rozvoj schopnosti klást otázky, umění vyjádřit svůj názor, umění říci „ne“

3. – 5. ročník

Osvojování si dovednosti řešit stres

Dodržování životosprávy

Osvojování si pozitivního myšlení

Schopnost pracovat v kolektivu, podřízení se možnostem skupiny

Vzájemná pomoc

Zvládnutí fyzicky náročných situací, aktivní trávení volného času

6. ročník

Stanovení pravidel soužití třídní komunity

Formování skupiny (skupina = bezpečné místo)

Začlenění nových žáků do komunity třídy

Vytváření vztahu důvěry mezi žáky a učiteli a mezi žáky navzájem

7. ročník

Prohlubování vztahů důvěry, upevňování vztahů se včasným podchycením nežádoucích projevů chování

Trénink obrany před manipulací, s uměním říci „ne“

Trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí

Vyrovnat se s neúspěchem

8. ročník

Upevňování vztahů v komunitě vrstevníků

Nácvik řešení zátěžových situací

Zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím (včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, nevhodných způsobů chování)

Společenské vztahy (včetně mediální hygieny, vlivu reklamy apod,...)

Modelové, projektové situace poskytující návody k řešení problémů

9. ročník

Mapovat dosažené výsledky osobnostního a sociálního rozvoje, fixovat tyto dovednosti a postoje

Využívat prvků předchozích programů podporující příznivé klima ve třídě

Cíl: (žáci by před opuštěním ZŠ měli znát a umět)

- pojmenovat základní návykové látky
- znát jejich účinky na lidský organismus
- orientovat se v problematice závislostí
- znát základní právní normy, uvědomovat si právní odpovědnost za případné protiprávní činy

- vědět, kde jsou kontaktní místa pro danou problematiku, v případě potřeby umět využít
- posilovat své sebevědomí
- správně se rozhodovat, odmítat
- zaujímat zdravé životní postoje, umět zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- orientovat se v problematice sexuální výchovy
- bránit se různým formám násilí, vědět, kde hledat pomoc
- zvládat základní sociální dovednosti (vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích)
- bezpečně zvládat účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodovat v situacích vlastního nebo cizího ohrožení

IX. Evaluace preventivního programu

Po celý rok bude pravidelně sledováno a vyhodnocováno naplňování cílů, úkolů a obsahů tohoto programu. Školní metodik prevence společně s ředitelem školy a zástupcem ředitele budou vyhodnocovat na základě informací o veškerých činnostech průběh, kvalitu a efektivitu naplňování minimálního preventivního programu.

Součástí analýzy bude i zpětnovazební dotazník formou otázek pro 1. i 2. stupeň ZŠ. Ředitel i zástupce pro vzdělání a výchovu budou po celý rok sledovat naplňování programu v tematických plánech jednotlivých předmětů a třídnických hodinách. **Na základě celkového společného rozboru bude pracováno s tímto programem v dalším školním roce formou úprav, změn a doplňků, které by měly vést k jeho dalšímu zkvalitnění.**

Hlavní sledované a vyhodnocované cíle programu:

- Psychosociální klima ve třídách, ve škole, dodržování pravidel chování
- Vzájemné vztahy mezi dětmi stejného i různého věku, mezi dětmi a dospělými
- **Zhodnocení výskytu rizikových projevů chování (kouření, alkohol, drogy, chování, vandalismus, projevy rasismu, kriminalita), především u žáků 2. stupně a vyhodnocení přijatých opatření (spolupráce s Policií ČR, OSPOD, PPP Příbram, SVP)**
- Četnost individuálních rozhovorů metodika či dalšího odborníka (výchovný – kariérový poradce, třídní učitel) se žáky s náznakem určitého rizikového projevu chování.
- **Četnost negativních projevů chování (kázeňské přestupky, projevy šikany apod.) a jejich rozbor**
- Vzdělávání pedagogického sboru v oblasti primární prevence
- Zapojení zákonných zástupců do akcí školy (žák – pedagog – rodič), akcí pro veřejnost - společenských a sportovních akcí (např. Běh města Příbramě, Běh Kovohutěmi, kulturní akce)

X. Předpokládaný rozpočet

Celkový předpokládaný rozpočet pro školní rok 2016/2017 je 52 626,-.

Vlastní prostředky	7 000
Granty a příspěvky	45 626
Celkem	52 626

XI. Závěr

Minimální preventivní program školy je součástí výchovy a vzdělávání žáků po celou dobu povinné školní docházky. Účastní se ho pedagogický sbor, žáci, rodiče, odborníci.

Naší snahou je co nejvíce žáky vybavit schopností, vůlí a rozumovými předpoklady ubránit se negativním vlivům a nátlakům part, sekt i jednotlivců.

Cílem je žák, který i po opuštění základní školy dokáže, že se umí ve společnosti uplatnit bez různých „berliček“.

Dále je důležité, aby vztah mezi rodinou a školou byl vyvážený a komunikace nebyla povrchní. Je prokázáno, že vzájemná spolupráce výraznou měrou přispívá ke školní úspěšnosti dětí i k prevenci rizikových projevů chování. Nejde pouze o základní informovanost rodičů o těchto jevech a komplikacích s nimi spojených, ale i o ochraně před jejich vznikem. **Výukové a výchovné problémy nelze řešit bez spolupráce na obou stranách, nelze dělat preventivní opatření bez spolupráce s rodinou.**

Nejúčinnější a nejlevnější prevencí je zdravá výchova dětí v rodině a ve škole, dobrá výchova dětí je i programem prevence jednotlivých zdraví poškozujících a život znehodnocujících závislostí a jevů. Tato prevence je dána i souladem mezi rodinou a školou.

Díky podpoře města Příbram mohou být i v tomto školním roce realizovány preventivní projekty nad rámec možností školy.

XII. Použitá literatura a materiály

1. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 - 2018
2. Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, č.j.: 10 194/2002-14
3. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č.j.: 14 423/99-22
4. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování ve školách a školských zařízeních, č.j.: 21149/2016
5. Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech páchané č.j.: 25884/2003-24
6. Vládní usnesení č. 693/2006 k zavedení systému certifikací v oblasti primární protidrogové prevence
7. www.ac.ippp.cz. (kompletní informace o systému certifikací)
8. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21 291/2010 – 28

XIII. Kde hledat pomoc? Instituce, odborníci v oblasti primární prevence

- ✓ Pedagogicko psychologická poradna Středočeského kraje – pracoviště Příbram: tel. 318 624 085 (poskytování pedagog. a psycholog. služeb)
- ✓ Středisko výchovné péče pro děti a mládež: tel. 318 632 266 (preventivně výchovná, komplexní a soustavná péče pro děti a mládež s poruchou chování – forma konzultací)
- ✓ Odbor sociálních věcí a zdravotnictví – Oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD): tel. 318 402 232, 318 622 215, 318 402 249
- ✓ Centrum adiktologických služeb Příbram, Magdaléna o.p.s.: tel. 318 622 010, www.magdalena-ops.eu (prevence rizikového chování dětí a mládeže, snižování rizik spojených s užíváním návykových látek, léčba různých typů závislostí, následná péče o absolventy léčby, vzdělávání)
- ✓ Linka důvěry Příbram: tel. 318 631 800 (telefonická pomoc)
- ✓ Linka bezpečí: tel. 116 111– bezplatně, www.linkabezpeci.cz (telefonická pomoc)

- ✓ Dona linka: tel. 251 511 313 (telefonická pomoc pro oběti dom. násilí)
- ✓ Rodičovská linka: tel. 840 11 234, 606 021 021,
- ✓ Mgr. Lucie Šťovíčková – klinický logoped: tel. 318 634 150 (nápravy a konzultace)
- ✓ Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy-Příbram: tel. 318 622 571 (konzultace)
- ✓ Národní centrum bezpečnějšího Internetu: www.saferinternet.cz
- ✓ Tilius o.s. (výcvikové a vzdělávací centrum v oblasti bezpečnosti, sebeobrany, prevence kriminality a dalších souvisejících činností): www.tilius.cz
- ✓ Ponton o.s. (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Bedna je sociální služba určená dětem a mladým lidem od 11 do 20 let): www.ponton.cz/projekty/bedna/o-projektu/

Mgr. Roman Behún – ředitel školy

Mgr. Petra Poslušná – školní metodik prevence

V Příbrami dne 30. září 2016

Příloha č. 1

EVALUACE MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU školní rok 2015 / 2016

V tomto školním roce se řešily především případy záškoláctví, kde dokonce u dvou žáků řešení skončilo v šetření Policie a následně u soudního řízení.

Tak jako v minulých letech nejvíce řešíme hrubé chování mezi žáky a nekázeň v hodinách. Případ šikany se objevil v devátém ročníku. Šetřeno ve spolupráci s OSPOD a SVP. S oběma institucemi máme výbornou spolupráci, bohužel díky výraznému nárůstu případů všeobecně (i na dalších školách) se nám prodlužují objednací doby na vyšetření. Ve druhém pololetí byly běžné kontakty s OSPOD nebo SVP téměř každý den.

V tomto roce se nám podařilo navázat spolupráci s organizací ADRA, která nám pomáhá doučovat několik žáků studenty - dobrovolníky.

Nově také spolupracujeme se společností WOMEN FOR WOMEN a v rámci jejich projektu Obědy pro děti se podařilo zajistit hrazení obědů potřebným dětem.

Nepodařila se navázat spolupráce s PČR a pokračovat tak v programech připravených Preventivně informační skupinou PČR. O spolupráci v rámci prevence budeme usilovat i v následujícím školním roce.

Množství řešených případů zůstalo na podobné úrovni jako v minulých letech, stále nejčastěji řešeným problémem jsou vztahy mezi žáky – hrubé chování i komunikace a dále nekázeň v hodinách. Zvyšuje se ale závažnost řešených případů.

Školení pedagogů v této oblasti

účastník	název akce	Organizuje
1	Problematika ochrany člověka za běžných rizik	HZS PB
1	Právní povědomí	Descartes
1	Sociálně patologické jevy dnešní doby	Descartes
1	Specialista na řešení šikany, kyberšikany	Fórum

Spolupráce s rodiči v rámci MPP je dobrá, rodiče jsou informováni o strategii MPP přes Radu rodičů, webové stránky školy.

Doufáme, že i v následujících letech se udrží míra spolupráce s městem Příbram a uvedenými organizacemi na výborné úrovni.

Cílem působení naší školy v oblasti prevence v tomto školním roce i v letech budoucích je dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku.

Příloha č. 2

Postupy při výskytu rizikových projevů chování ve škole

Konzumace tabákových výrobků ve škole

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Pedagogický pracovník dále postupuje podle školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy.
- V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka.
- V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem.

Konzumace alkoholu ve škole

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.
- V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc.
- Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.
- Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.

- V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.
- Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Nález alkoholu ve škole

1. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:

- Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
- Zpracují stručný záznam o události.

2. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, postupují takto:

- Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- O nález sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo jeho zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
- O nález vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.
- V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

Konzumace OPL (omamné a psychotropní látky) ve škole

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy).

- Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola (školní metodik prevence) informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- Z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu.
- Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání.
- V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost OPL (zkouška ze slin), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.
- Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Distribuce OPL ve škole

- Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
- Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemá žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.
- Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
- Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
- Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným níže.

Nález OPL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nález. Obálku přelepí, přelep opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.
- O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.

- O nálezu sepiší stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel školy nebo jeho zástupce.
- O nálezů vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že některý z žáků má nějakou OPL u sebe, postupují takto:

- Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.
- Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

- O události pořídit záznam na základě výpovědi poškozeného.
- Věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost.
- V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Jak postupovat při vzniku škody (vandalismus):

- Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka.
- V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody.
- V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

Příloha č. 3

Postupy při výskytu rizikových projevů chování ve škole

Šikanování

Právní východiska:

- ✓ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování ve školách a školských zařízeních, č.j. 22294/2013-1
- ✓ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21 291/2010-28

Postupy řešení šikanování

(1) Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

(2) Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování.

(3) Metody vyšetřování šikanování:

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

(4) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR. (*MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané*).

(5) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Výchovná opatření:

(1) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- napomenutí a důtka třídního učitele

- důtka ředitele
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření: Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu. Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Spolupráce s rodiči:

Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování (*začátek školního roku, letáčky v průběhu roku, ...*)

Spolupráce se specializovanými institucemi:

(1) Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány.

Zejména:

- v resortu školství: s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry
- v resortu zdravotnictví: s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie
- v resortu sociální péče: s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Příloha k dodatku č. 1

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči
- stává se uzavřeným
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené
- zašpiněný nebo poškozený oděv
- stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

(zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislivým, nebo pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich
- honění, strkání, šfouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresivně mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- dítě se vyhýbá docházce do školy
- dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku

Příloha k dodatku č. 2

Stádia šikanování

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem. Michal Kolář

První stadium:

Zrod ostrakismu. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium:

Fyzická agrese a přitvrzování manipulace. V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment):

Vytvoření jádra. Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium:

Většina přijímá normy. Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začínou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium:

Totalita neboli dokonalá šikana. Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

(Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.)

Příloha k dodatku č. 3

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

1. Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
2. Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
3. Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.
4. Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.
5. Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.
6. Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.
7. Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

1. Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.
2. Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007
3. Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18
4. Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.
5. Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

Příloha k dodatku č. 4

Příklady šikanování

1. Případ:

Zpověď oběti počátečního stadia šikanování (doslovný přepis)

Nadávaj mi, dělaj mi naschvály, maj na mne poznámky, když přijdu po nemoci rejpať do mne, když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne, když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda, když něco provedou, snaží se to svalit na mne, když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já, vo hodině, když je písemka, tak zničeho nic se ozve abych neopisoval, všichni maj strašnou radost když dostanu špatnou známku, když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek, nepouští mne mezi sebe když si povídají, když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučej někomu jinýmu, ve frontě na oběd mne předbíhají, když je ve třídě smrad tak hned řeknou že jsem si prd, povyšujou se nade mne.

Nic mi nepučej, když něco udělám, hned to všem řeknou, plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou, na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám, když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poraděj, tak špatně, někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj že od ní nemaj klíč, když se učitel zeptá kdo chybí tak místo mého jména řeknou nějakou nadávkou.

2. Případ: „Premiantka třídy“

Za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě. Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval. Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytala od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Obětí agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem. Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo. Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsněny mimo vědomou oblast. Kolář M. (2005) Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005

Informační leták pro žáky ZŠ

Nikdo nemá právo druhému ubližovat! Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál. Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto. **PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ** (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování? Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě. Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován? Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit? Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje.

Nevzdávej to a udělej následující: Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.

Svěř se svým rodičům.

V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí:

telefon 800 155 555 nebo 116 111.

Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 6

Dodatek dle metodického pokynu č.j. 21 291/2010 - 28:

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Příloha k dodatku č. 1

Homofobie

Typ rizikového chování:

Homofobie v nejširším slova smyslu zahrnuje postoje a chování vyjadřující nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací či pohlavní identitou, respektive vůči lidem, kteří vybočují z běžných genderových norem. V užším slova smyslu se jedná pouze o postoje a jednání negativně namířené vůči homosexuálním lidem. Pro podobné jevy ve vztahu k lidem bisexuálním se někdy používá separátní termín bifobie, zatímco v případě nenávisti vůči lidem transsexuálním se mluví o transfobii, avšak tyto termíny nejsou v českém jazykovém prostředí příliš rozšířené. Ačkoliv se tyto tři jevy v některých detailech odlišují, jejich kořeny a projevy jsou velmi podobné.

Toto rizikové chování souvisí s dvěma dalšími problémovými oblastmi, kterými jsou šikana a extremismus. Homofobní postoje často vedou k šikaně namířené vůči lidem, u nichž je známa nebo se předpokládá menšinová sexuální orientace. Tou jsou často postiženi i heterosexuální lidé, kteří nespĺňují v očích svých vrstevníků genderové stereotypy, tj. představy o tom, jak se má chovat a vypadat „správný chlapec“ či „správná dívka“.

Homofobní projevy se vyskytují méně u žen a osob s vyšším vzděláním. V zásadě platí, že více tolerantní k sexuálním menšinám jsou právě mladší věkové kategorie, nicméně období dospívání je v tomto směru odlišné, neboť právě pochybnosti a úzkosti týkající se vlastní sexuality mohou stimulovat homofobní projevy. Platí tedy, že se homofobní projevy objevují méně často u lidí se stabilní prosexuální identitou.

Postupy řešení:

- Méně výrazné projevy homofobie může řešit pedagog sám za pomoci školního metodika prevence, školního psychologa či odborníka z některé nevládní neziskové organizace.
- V případech závažnějších forem homofobních projevů, zejména rozvinuté šikany je vhodné kontaktovat především pracovníky pedagogicko-psychologických poraden, kteří obvykle mají zkušenosti s řešením šikany obecně, i když někdy postrádají povědomí o specifických šikanách homofobní.
- Je-li podezření na spáchání trestného činu, potom je třeba kontaktovat Policii ČR v souladu s pokynem MŠMT „Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané“.

Možnosti a limity pedagoga:

- Pedagog může významným způsobem ovlivnit atmosféru ve třídní skupině a měl by být schopen včas rozpoznat nebezpečí vzniku homofobního obtěžování či šikany. V oblasti prevence či zachycení prvních projevů tohoto sociálně patologického jevu je role pedagoga naprosto nezastupitelná.
- Ve fázi, kdy je již šikana rozvinutá, je však třeba kontaktovat odborníka, který má kvalifikaci k řešení takových závažných situací.

- Rovněž za situace, kdy se pedagog může domnívat, že některý ze studujících má intrapsychické problémy související s jeho sexuální orientací či pohlavní identitou je vhodné kontaktovat některé odborníka.

Odkazy, literatura:

- <http://www.msmt.cz/socialni-programy/homofobie-v-zakovskych-kolektivech>
- JANOŠOVÁ, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing.
- FIFKOVÁ, H., WEISS, P., PROCHÁZKA, I., JAROLÍM, J., VESELÝ, J., WEISS, V. (2008): *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha, Grada.
- <http://lgbt.poradna-prava.cz/>
- <http://www.stud.cz/>
- <http://www.gejt.cz/>
- PECHOVÁ, O. (2009). Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie* [online]. 3(3), 1-16. Ke stažení zde: <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>
- PROCHÁZKA, I. (2002): *Coming out*. Brno, STUD Brno. Ke stažení zde: <http://www.stud.cz/10-coming-out.html>
- Společenství proti šikaně, www.sikana.org
- E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz
- Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz
- Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz
- Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz
- Internet poradna, www.internetporadna.cz
- Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz
- Poradna E-Bezpečí - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz

Příloha k dodatku č. 2

Poruchy příjmu potravy (mentální anorexie, mentální bulimie)

Typ rizikového chování:

Mentální anorexie a bulimie představují ve svých projevech mezní polohy jídelního chování od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené se zvracením nebo jinou nevhodnou kompenzací energetického příjmu. Pro obě poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení. Další psychické a zdravotní problémy většinou souvisí s mírou podvýživy a s intenzitou užívaných „metod“ na zhubnutí.

Mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti. Základním kritériem anorexie je nízká tělesná hmotnost (alespoň o 15% nižší než odpovídá věku a výšce) a aktivní snaha hubnout nebo nepřibrat (nemocní někdy popírají snahu hubnout, ale mluví o zdravé výživě a životním stylu). Postupně si zvykají na snížený příjem energie, nadměrnou sebekontrolu v jídle a často i zvýšený energetický výdej, snadno se cítí přejedeni. Bývá rozlišován nebulimický (restriktivní) a bulimický (purgativní) typ mentální anorexie, kdy v jejím průběhu dochází k opakovaným epizodám přejídání nebo zvracení, užívání laxativ nebo diuretik.

Mentální bulimie je porucha charakterizovaná zejména opakujícími se záchvaty přejídání, spojenými s přehnanou kontrolou tělesné hmotnosti. Rozhodujícím kritériem přejídání je subjektivní pocit ztráty kontroly nad jídlem. Někdy je rozlišován purgativní (vyskytuje se zvracení, laxativa nebo diuretika) a nepurgativní (ke kontrole hmotnosti jsou využívány přísné diety, hladovky nebo intenzivní cvičení) typ bulimie.

Postupy řešení:

- Vhodná je včasná intervence u rizikových jedinců (rychle zhubnul, zvrací s jakoukoli argumentací...), interaktivní programy, rozvoj všeobecných aktivit, zájmů.
- U běžné populace spíše se zaměřit na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na zhubnutí (důraz ne na nebezpečnost, ale na neúčinnost).
- Předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon, to, co jí nebo pije.
- Rozšířit nabídku vhodných, konkrétních materiálů (svépomocné příručky jak zvládat anorexii, bulimii) pro nemocné a jejich rodin. příslušníky.
- Neúčinná je mechanická prezentace informací o PPP a o protagonistech světa dospívajících, kteří trpí PPP (jen vede k nápodobě).
- Důležité je nezdůrazňovat některé informace, které by mohly vzbudit zájem o amfetaminy, prostředky na hubnutí, kouření... jen pro jejich vliv na redukci těl. hmotnosti.
- Vyrozumět pediatra, rodiče vždy, když dítě výrazněji zhubne, opakovaně bylo přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků), sebepoškozuje se. Rodiče i když dítě nechodí do školní jídelny.

Možnosti a limity pedagoga:

- Učitel není terapeut, zprostředkuje ale dítěti a rodině zpětnou vazbu o některých jídelních zvyklotech dítěte.
- Může pomoci předcházet šikaně pro fyzický vzhled a výkon (zejména učitelé tělocviku).

- **Doporučit popř.** zprostředkovat kontakt s psychologem nebo lékařem. Opatrně se pouštět do oblasti „zdravé výživy“ a redukce hmotnosti (doporučení mohou být jednostranně, přehnaně interpretována)

Odkazy, literatura:

- Krch F.D.: Mentální anorexie, Portál 2010; Krch F.D.: Mentální bulimie- jak bojovat s přejídáním, Grada 2008
- Papežová H.a kol. Spektrum poruch příjmu potravy.Grada.2010.

Příloha k dodatku č. 3

Syndrom týraného dítěte – CAN

Typ rizikového chování:

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (**CAN - Child Abuse and Neglect**). Jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Statistiky uvádějí, že CAN v ČR trpí v současné době 1 – 2 procenta dětské populace, což představuje 20 – 40 tisíc dětí. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny, pokud jsou k dítěti necitliví a bezohlední a pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Takové chování můžeme chápat jako zneužití fyzické síly nebo psychické nadřazenosti a moci dospělého nad podřizeným a závislým dítětem.

Změny v chování dítěte

- celková stísněnost a nezájem o dění kolem
- zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými
- úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob nebo v situaci, kdy je dítě s dospělým samo
- vyhýbání se školním a mimoškolním aktivitám
- nápadně lhostejné postoje, výroky typu „mně je to jedno“
- agresivní napadání a šikanování vrstevníků
- zvýšená citová dráždivost a agresivní projevy na sebemenší podněty
- potíže se soustředěním a zhoršení prospěchu ve škole
- váhání s odchodem domů po vyučování
- neomluvené absence ve škole
- odmítání jídla nebo přejídání
- sebepoškozování
- útoky z domova

Známky na těle dítěte

- opakovaná zranění včetně zlomenin
- modřiny
- řezné rány
- otoky částí těla, například rtů, tváří, zápěstí
- stopy po svazování
- otisky různých předmětů na těle
- natrhnutí ucha
- otisky dlaně a prstů
- stopy po opaření nebo popálení cigaretou

Postupy řešení:

- Když učitel po zpozorování neklamných známek vzbuzujících podezření na syndrom týraného dítěte dojde k závěru, že dítěti je potřeba pomoci, měl by se vždy nejdříve pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Nejlepší je, když se ho někde v soukromí dotáže na to, proč má například na těle modřiny nebo třeba proč v posledním době odchází ze školy jako poslední, zatímco dříve byl naopak mezi prvními, kdo pospíchal domů.
- Situaci prvního kontaktu mezi učitelem a žákem samozřejmě vždy zjednodušuje to, pokud vztahy mezi nimi nejsou jen striktně formální. Takovouto atmosféru lze ještě umocnit tím, že učitel nabídne žákovi nějaké pohoštění, uvaří čaj a rozhovor vede nejdříve zeširoka – nedoporučuje se při takovémto osobním rozhovoru věnovat se problému okamžitě.

- Předpokládá se, že rozhovor povede většinou třídní učitel. Nic by však nemělo bránit tomu, aby ho vedl i jiný učitel, který má z nějakých důvodů s dětmi méně formální vztahy, třeba tělocvikář nebo učitel předmětu, jenž má žák obzvlášť rád a je tedy pravděpodobné, že dobře vychází i s tím, kdo ho vyučuje.
- Je prakticky nemožné stanovit přesnou hranici toho, kdy by měl učitel již ustoupit z role prvního kontaktu ve věci týraného dítěte a o problému informovat další instituce. Každý případ je individuální.
- Především v situaci, kdy se učiteli nedaří navázat komunikaci s žákem, je dobré obrátit se na pedagogicko-psychologickou poradnu.
- Jednou z možností je, že učitel žákovi, který se nechce se svým problémem svěřit, doporučí, aby se obrátil na Linku bezpečí. Dítě si může o svém problému po telefonu popovídat anonymně a záleží jen na něm, zda se během rozhovoru stane důvěřivějším a sdělí na sebe kontakt. A pokud se ani odborníkovi na pomyslném druhém konci telefonního drátu nepodaří dítě přimět k identifikaci, snaží se ho ještě přesvědčit, aby se obrátilo na kohokoliv, komu důvěřuje.
- Neměli bychom také zapomínat na ostatní žáky, mezi nimiž se týrané dítě ve škole pohybuje. Učitel by se proto měl také obrátit na jeho spolužáky nebo sourozence a zeptat se jich, zda o příčině jeho problémů nevědí něco bližšího.
- Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít. Nepochybně to souvisí s faktem, že má totiž mluvit o tom, jak mu ubližují jeho nejbližší.
- **Rodič může situaci ujasnit**
- Přestože je to právě rodič, nebo jiný zákonný zástupce, kdo je pravděpodobným původcem týrání, neznamená to, že by ho měla škola z celého procesu pomoci žákovi automaticky vyřadit. Pokud si učitel pozve do školy zákonného zástupce žáka, neočekává se, že by na ně měl hned udeřit s tím, aby mu vysvětlili, kdo u nich doma týrá jejich dítě.
- Učitel by měl v první fázi po rodiči chtít, aby pouze okomentoval to, jak si vysvětluje problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Může tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání. Anebo může být zájem školy o osud žáka pro zákonného zástupce dostatečnou výstrahou k tomu, aby si uvědomil, že další ubližování dítěti bude mít pro něj vážné následky. Navíc učitel může z chování rodiče nepřímo poznat, zda v rodině k týrání nedochází. Rozumný rodič, nebo zákonný zástupce, který svěřenému dítěti nijak neubližuje, by měl naopak uvítat zájem školy, která se ho snaží upozornit na to, že jejich dítě má nějaký problém a je i ochotna mu při jeho řešení pomoci.
- Pokud učitel od rodičů nic nezjistí, a dítě se chová i nadále nezvykle, jde o další důvod k zapojení odborníka.
- Učitel se podle prvotních známek ukazujících na týrání může někdy nejdříve jen dohadovat, zda jde o situaci, kdy mu ubližují jeho blízcí, anebo se jedná o školní šikanu. Proto i rozhovor s rodiči může pedagogovi pomoci vyloučit jednu z těchto dvou možností.
- Nakonec přímý kontakt učitele se zákonnými zástupci dítěte je také určitým, ale samozřejmě jen nepřímým indikátorem možného týrání – pedagog se na vlastní oči může přesvědčit z jakého sociálního prostředí dítě pochází. Může pro něj jít o překvapení tím spíše, když rodiče jinak se školou nekomunikují, nechodí na třídní schůzky.
- Tehdy, když dítě samo přizná, že je týráno, nebo když si učitel jinak potvrdí, že bylo nějak fyzicky nebo psychicky poškozeno, měl by kontaktovat odborníky. Při zjištění nějaké zdravotní újmy se však nedoporučuje kontaktovat jen lékaře. Pediatr si totiž přeje, aby dítě

přišlo v doprovodu rodiče. Také do pedagogicko-psychologické poradny by mělo dítě jít spolu se zákonným zástupcem. Pokud se však škole podaří domluvit se s poradnou na kontaktu bez účasti rodičů, považuje se toto porušení pravidel za přijatelné. Prioritou je pomoci dítěti za každou cenu.

- V případě, že se učitel utvrdí v podezření na týrání žáka, doporučuje se školám kontaktovat především OSPOD, a to podle spádové oblasti, kam škola v dané obci přínáleží, tedy podle obcí s rozšířenou působností. Na těchto úřadech je veden registr problémových rodin a je tedy možné, že po avízu školy budou sociální pracovníci hned vědět, jaké problémy jsou s danou rodinou spojeny.

Sexuální zneužívání – je každé nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu činu nebo chování, které vede k uspokojování potřeb zneuživatele.

Pohlavní zneužívání (§ 194 - 204 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník) je závažným trestným činem proti lidské důstojnosti, na který se vztahuje povinnost překazit jej (§ 167 trestního zákona). Překazit znamená, zabránit páchání nebo dokončení takového jednání (oznámít orgánům činným v trestním řízení).

- *Dítě se mi svěří osobně*

1. uvědomit si, že jde o velmi citlivou záležitost
2. seznámit s tím co nejužší okruh dalších osob
3. pokud se zneužívání dopouští rodič, není žádoucí informovat ho o tom, že se vám dítě svěřilo
4. komunikovat s dítětem – podrobnější vyšetřování nechat na psychologovi a policii
5. vhodně dítěti sdělit, že skutečnost musíte ohlásit na policii
6. ohlásit na policii
7. ocenit dítě, že za vámi přišlo a ujistit ho, že pro ně uděláte všechno, co je ve vašich silách
8. jestliže dítě nechce, abyste věc ohlásili, situaci konzultujte s odborníkem, ale od oznámení události vás to nesmí odradit

Dozvíím se – oznámím řediteli – kontaktujeme policii a orgán sociálně-právní ochrany dětí.

- *Zjistím to z nějaké školní ankety nebo dotazníku*

Dítě se vyjadřuje někdy v náznacích a nejasně, proto je velmi důležité porozumět tomu, co vám vlastně říká. V každém případě s ním navažte o přestávce nebo po vyučování rozhovor, ale tak, abyste nebudili nežádoucí pozornost. Jestliže vám dítě potvrdí vaši domněnku, postupuje jako výše. Nevyslychejte ho a nepodsouvejte mu své názory, nechejte ho volně vyprávět.

- *Dozvíím se to od spolužáků nebo z jiných zdrojů*

Nejprve přemýšlejte, jestli tomu nasvědčuje i vaše pozorování. Pokuste se s dítětem navázat rozhovor, ale do ničeho ho nenuťte. Prostředníkovi řekněte, že je důležité, aby za vámi přišlo zneužívané dítě samo. Nevyšetřujte a nijak nepátrejte. Jestliže si nejste jistí, oznamte věc orgánu sociálně-právní ochrany, který ji prošetří.

- *Dítě je obětí sexuálního napadení*

Jestliže se stalo obětí napadení cestou do školy a útočníkem je neznámá osoba, potom urychleně vše oznamte policii, rodičům a orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Chovejte se pevně a jednoznačně a dítě neopouštějte až do příchodu rodičů.

Odkazy, literatura:

- Dětské krizové centrum, tel: 241 484 149
- Internetová poradna: problem@ditekrize.cz
- Linka bezpečí, tel: 800 155 555
- Linka důvěry RIAPS: 222 580 697, linka@mcssp.cz
- www.capld.cz/linky.php (adresář linek důvěry v celé ČR)

Příloha k dodatku č. 4

Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus

Typ rizikového chování:

Za extremistické chování lze považovat takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu. U studentů/žáků se zpravidla jedná pouze o dílčí postoje a formy podpory, které mají často pouze slabý ideologický základ.

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaných podle biologického rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupiny hodnotí a případně (ve formě „tvrdeho rasismu“) je i poškozují.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.

Antisemitské jednání je takové, které poškozují objekt židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu přisuzuje určité negativní vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství.

Extremismus lze dělit na:

- pravicový (odmítá rovnost lidí a na tomto základě potlačuje svobodu některých z nich);
- levicový (absolutizuje rovnost lidí na úkor individuální svobody);
- náboženský (nárokuje suverenitu náboženského vyznání na úkor excesivního porušení lidských práv a individuální svobody);
- etnicko-regionální (nárok na suverenitu a separaci vlastního etnika anebo regionu vede k excesům potlačování svobody jiných);
- environmentální (zájmy subjektivně pojaté přírody a jejich částí jsou nadřazeny demokratickým principům a prosazovány excesivně na úkor lidské svobody)

Rizikové typy chování žáků/studentů:

- verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců či návštěvníků školy kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu (včetně střetů různých extremistických či etnicky/nábožensky vymezených part a skupin);
- revizionistické zpochybňování oficiálních výkladů historie či pojetí soudobé demokracie ve prospěch extremistického výkladu;
- agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky (včetně možnosti vytváření extremistických part a skupin ve škole);
- využívání školního vzdělání a výcviku k nabytí znalostí, dovedností a schopností pro bezprostřední využití v extremistické scéně (návuk bojových umění v kroužcích sebeobrany apod.);
- využití školních prostor, zařízení a přístrojů ve prospěch extremismu (např. využití školních počítačů a serverů k vytváření a umístění extremistických internetových stránek);
- zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu (škála mimoškolních extremistických aktivit je široká).

Postupy řešení:

- Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.

- Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
- Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.
- Nabídnout alternativní volnočasové aktivity.
- Zaměřit výuku na tyto problémy.
- Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.
- Pozvat experty k diskusi s žáky/studenty.
- Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.
- V případě závažných projevů (především násilných) informovat bezpečnostní složky (Policii ČR).
- Rodiče vyrozumět v případě opakovaných verbálních či vizuálních projevů s možným extremistickým podtextem či v případě odůvodněného podezření na účast žáka v konsistentní extremistické partě a v případě užití násilí s extremistickým, rasistickým xenofobním anebo antisemitským podtextem.
- Policii vyrozumět v případě podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky, xenofobně nebo antisemitsky motivovanou činnost (např. opakované rasistické verbální výpady se závažnými dopady na psychiku terčů takových výpadů apod.) a na takto motivované vážnější formy násilí.

Nevhodné přístupy:

- Moralizování a skandalizace bez obeznamenosti s problematikou mládeže a extremismu;
- Okamžité vyhrožování tresty a zákonnými postihy v případě kontroverzních názorů v běžných diskusích;
- Nezkoumání motivace lidí k určitému jednání, které se na první pohled může jevit extremistické, ale nemusí takové být.
- Přejímání extremistických názorů do výuky a argumentace s cílem zalíbit se extremisticky orientované mládeži.

Odkazy, literatura:

- Interkulturní vzdělávání a extremismus, <http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus>
- Bezpečnostní hrozby - extremismus, <http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus>
- Demjančuk, Nikolaj - Drotárová, Lucia: Vzdělání a extremismus, Nakladatelství Epoque, Praha 2005.
- Mareš, Miroslav, Smolík, Josef: Školní výuka a politický extremismus. Pedagogická orientace, 2010, roč. 20, č. 2, s. 40–54.
- Zeman, Václav (ed.): Hrozby neonacismu – příležitosti demokracie. Asi-Milování. http://www.asi-milovani.cz/dat/Hrozby_neonacismu-prilezitosti_demokracie.pdf
- Rexter. Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu, <http://www.rexter.cz>

Příloha k dodatku č. 5

Kyberšikana

Typ rizikového chování:

Pojem kyberšikana (někdy se používají i cizí výrazy kyber-mobbing, e-mobbing apod.) představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků většinou v delším časovém období. Kyberšikana se odehrává na Internetu (např. prostřednictvím e-mailů, chatovacích aplikací jako je ICQ, v sociálních sítích, na videích umístěných na internetových portálech) nebo prostřednictvím mobilního telefonu (např. SMS zprávami nebo nepříjemnými telefonáty). Pachatel často jedná anonymně, takže oběť netuší, od koho útoky pochází.

Typické rysy:

- Je časově neomezená – útočník může oběť obtěžovat 24 hodin denně
- Publikum široké - kdokoliv
- Obsah se šíří velmi rychle – prostřednictvím informačních technologií
- Anonymita pachatelů – je zpravidla obtížné, pokud je pachatel zdatný v práci s PC, mobilem apod., vypátrat jeho identitu
- Změna pojetí osobnosti agresora x oběti – anonymita informačních technologií umožňuje útočit i zjevně fyzicky slabším jedincům na zdatné oběti
- Možná neúmyslnost – zveřejnění fotografií nemusí být vždy míněno jako útok na kohokoliv, nicméně může ve výsledku způsobit nepříjemnosti oběti

Principy (proč to pachatelé dělají):

- Uvolnění
- Uznání
- Posílení pocitu sounáležitosti
- Demonstrace síly
- Strach

Příčiny a spouštěče:

- Je to „normální“
- Nuda
- Kulturní konflikty
- Spory ve třídě
- Rozpad přátelství
- Proměna třídního kolektivu
- Zveřejnění osobních informací

Postupy řešení:

Co nepodcenit

- Žáci často netuší, čeho se dopouštějí
- Důležité včas vysvětlit důsledky jednání
- Učitelé musejí respektovat a akceptovat fakt, že počítače k dnešní době patří (stejně jako mobily)

Jak kyberšikanu rozpoznat

- Sshránky důvěry
- Zhoršení atmosféry ve třídě / škole

- Rozpady přátelství
- Během školních akcí
- Zdravotní potíže
- Změny chování
- Ztrácení osobních věcí
- Zlehčování situace

Co dělat?

- Rozhovor s účastníky
- Zapojení rodičů
- Diskuze ve škole
- Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení
- Pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že se rodiče odmítají spolupracovat se školou a odmítají se zúčastňovat výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD.

Oběti je třeba doporučit, aby

- **Neodpovídala**
- **Ukládala důkazy (screenshoty)**
- **Mluvila o tom, co se jí děje**

Odkazy, literatura:

- **www.saferinternet.cz** (Informace na téma kyberšikana, ochrana osobních údajů aj. V sekci „Ke stažení“ výsledky výzkumu chování dětí na Internetu)
- **www.bezpecne-online.cz** (Stránky pro teenagery, rodiče a učitele s informacemi o bezpečném používání internetu, prevenci a řešení kyberšikany; výukové materiály)
- **www.protisikane.cz** (Informace o kyberšikaně a jejích projevech, tipy pro rodiče)
- **www.minimalizacesikany.cz** (Praktické rady pro rodiče, učitele a děti, jak řešit šikanu a jak jí předcházet. V sekci „Pro média“ tisková zpráva s výsledky šetření o kyberšikaně na školách)
- **http://prvok.upol.cz** (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace UPOL, v sekci „Výzkum“ výsledky výzkumného šetření Kyberšikana u českých dětí)
- **www.sikana.org** (Stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně – aktuality z oblasti, související odkazy apod.)
- [Poradna](#) webu Minimalizace šikany
- Společenství proti šikaně , www.sikana.org
- Internet poradna, www.internetporadna.cz
- Sdružení Linka bezpečí (116 111) , www.linkabezpeci.cz

Příloha k dodatku č. 6

Záškoláctví

Dle Lazarové B. doporučené postupy pro učitele:

1. Čím dříve je záškoláctví odhaleno, tím lépe pro dítě. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.
 2. Je-li záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, navodit změnu. Naplánovat dlouhodobá opatření, aby se situace neopakovala.
 3. Rozmáhá-li se záškoláctví ve velkém a máme-li podezření a na hrozbu závislosti, spolupracovat s pedagogicko-psychologickou poradnou a centry.
 4. Učit se v třídním kolektivu vyčíst, jaké postavení má problémový žák. Bojí-li se učitelům nebo rodičům svěřit, předat ho do péče psychologa.
 5. Pomoci dítěti při návratu do třídy. Doprovodit ho při prvním vstupu do kolektivu. Nemluvit o tom. K vyřešenému případu se již nevracet a neprojevat nedůvěru. Domluvit se s rodiči na těsném kontaktu, aby bylo případně další záškoláctví včas odhaleno.
 6. Učitel se musí zamyslet nad vlastními pocity ve vztahu k problémovému žákovi. Měl by smazat všechny předchozí špatné zkušenosti s ním, zbavit se předsudků a postavit všechny žáky na stejnou „startovní čáru“.
- neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáků informuje třídní učitel **metodika prevence**, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti prověřuje její věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost **do součtu 10 vyučovacích hodin** řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, upozorní na povinnost stanovenou zákonem a seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem. Zákonný zástupce zápis podepíše a obdrží kopii. Odmítnutí či převzetí zápisu se do zápisu zaznamenává.
 - Pokud má žák **víc než 10 neomluvených hodin**, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. Podle závažnosti absence žáka se jí účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, metodik prevence, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, výchovný poradce, zástupce rady školy (pokud byla zřízena), popř. další odborníci. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíší. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.
 - V zájmu zjišťování příčiny záškoláctví žáka a jejího odstranění může ředitel požádat o spolupráci odborníky z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, popř. orgány sociálně-právní ochrany dětí.
 - V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka **přesáhne 25 hodin**, zasílá škola oznámení o zanedbání školní docházky s náležitou dokumentací (např. kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka k návštěvě školy, kopii zápisu z pohovoru, písemné vyjádření výchovného poradce, kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka na výchovnou komisi, kopii zápisu o jednání výchovné komise atp.) orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. V rámci sociálně-právní ochrany se dětmi a mladistvými s opakovanými poruchami závažného rázu zabývají **kurátoři pro děti a mládež**. Jejich úkolem je v tomto případě řešení případů záškoláctví ve spolupráci s rodiči a se školou. Postupují mj. podle zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

- V případě **opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku**, následuje hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR. Problematika záškoláctví je obsažena přímo v trestním zákoně (trestné činy proti rodině a mládeži) nově se uvádí v trestním zákoníku Trestné činy proti rodině a dětem.

Příloha k dodatku č. 7

Sebepoškozování

Existují různé způsoby sebepoškozování (dále také jako SP) s rozdílnou závažností poškození. Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím (automutilačním) chováním je

- řezání (žiletkou, střepem atd.)
- pálení kůže.

Jinými formami jsou

- škrábání,
- píchání jehlou,
- rozrušování hojících se ran,
- značkování rozpáleným kovem nebo například značkovací pistolí,
- obrušování popálené kůže,
- kousání, údery, nárazy,
- dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení a další.

Sebepoškozování se může týkat kterékoliv části těla, nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna. Závažnost poškození může sahát od povrchových ran až po poranění vedoucí k trvalému znetvoření.

Přestože je SP autoagresí, je také, a mnohem více, aktem sebezáchovy, svépomoci, který umožňuje jedinci znovuzískání kontaktu se světem, obzvláště u mladých lidí, jež mají v anamnéze trauma. Přestože bolest, doprovázející sebepoškození, může být fyzicky téměř nesnesitelná, sebepoškozující jí dává přednost před psychickou trýzní a považuje ji za efektivní prostředek tišení duševní bolesti.

Doporučovaný postup:

- Posoudit aktuální riziko závažného sebepoškození a v případě jeho přítomnosti odeslat dítě, event. i proti vůli rodičů, do spádového psychiatrického zařízení
- Kontaktovat rodinu, systematická dlouhodobá spolupráce s rodinou
- Předat dítě školnímu psychologovi. Pokud škola nedisponuje školním psychologem, lze samozřejmě využít služeb psychologa pedagogicko-psychologické poradny.
- Motivovat dítě a rodinu k návštěvě specialisty – krizové centrum, psychologická/psychiatrická ambulance
- Stanovit jasně hranice a pravidla na půdě školy
- Ideální přístup je takový, ve kterém je SP tolerováno, ale vede ke konkrétním důsledkům – například lze zavést pravidlo, že žák může za učitelem přijít kdykoliv, když pocítuje nutkání poškodit se, ale učitel se mu nebude věnovat, pokud se poškodí (za podmínky, že jiný dospělý, učitel či rodič zvládne akutní situaci s eventuálním ošetřením či zabráněním dalším následkům).

Nevhodný postup:

- snaha okamžitě odstranit sebepoškozující chování
- sankce a ignorace

V jakém případě vyrozumět Policii ČR / OSPOD

- Ohlašovací povinnost se netýká přímo sebepoškozování, ale doprovodných problémů často SP doprovázejících – šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN) atd. – viz další kapitoly
- Povinnosti hlášení podléhá navádění dětí k sebepoškození/sebevraždě (skupina poškozujících se, kyberšikana).
- V případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namístě okamžitá, i nedobrovolná *hospitalizace na psychiatrii* – při odmítní hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR.

Příloha k dodatku č. 8

Domácí násilí

Domácí násilí představuje obvykle **fyzické, psychické, nebo sexuální násilí** mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí. Je typické, že se intenzita násilného chování v průběhu času stupňuje, což snižuje schopnost oběti i agresora toto chování zastavit a pracovat na nápravě narušeného vztahu.

Klíčové charakteristiky domácího násilí:

- Je **opakované**.
- Je **neveřejné**, probíhá v soukromí domácnosti.
- **Eskaluje**. Domácí násilí se stupňuje jak ve svých formách (od urážek a ponižování až k fyzickému násilí), tak i ve své hloubce (od první facky až po velice brutální napadání, jež může vést k ohrožení na životě).
- **Role oběti a agresora jsou jasně rozdělené**, nezaměňují se.
- Zcela zásadní pro identifikaci násilí je zneužívání moci a kontroly, která v oběti vzbuzuje strach.

Pachatel bývá násilný většinou jen ke své oběti, nikoli navenek, mívá „dvojitou tvář“. Okolí se může jevit sympatický.

- Pouze část pachatelů je agresivní i navenek.
- Pachatel považuje svoje chování za ospravedlnitelné, má pocit nároku na takové chování.
- K domácímu násilí dochází v cyklech: znamená to, že se střídají období vzrůstání napětí a násilí, období relativního klidu a opětovného narůstání tenze a opětovného násilí.

Chování oběti je zaměřeno na zajištění přežití (např. minimalizace nebo snižování násilí, přebírání odpovědnosti za násilí, ochrana násilníka, setrvávání v násilném vztahu).

Doporučené postupy

Pokud se dítě samo svěří učiteli, měl by mu učitel projevit důvěru, nebagatelizovat jeho sdělení, neobviňovat jej ze lži a podpořit jej. Měl by jej informovat o tom, že se na domácí násilí (splní-li skutkovou podstatu trestného činu) vztahuje ohlašovací povinnost a on musí jednat v souladu s ní.

Není úlohou učitele domácí násilí „diagnostikovat“, ani intervenovat v rodině. Rolí učitele je zprostředkovat dítěti potřebné informace a přizvat k řešení situace odborníky, kteří se dané problematice systematicky věnují.

Když se dítě pedagogovi svěří:

Klad'te dítěti otevřené otázky, které umožňují, aby Vám svými slovy popsal, co se stalo:

- Řekni mi, co se stalo...
- Co se stalo potom?
- Kde jsi přišel/a k této modřině?

Nepokládejte otázky, které:

- již obsahují domněnky, co se stalo nebo kdo to způsobil, např.: „Tu modřinu máš od toho, jak tě maminka uhodila?“
- opakují, co Vám již dítě řeklo, např.: „Jsi si jistý, že to byl strýček Pavel?“ (dítě si pak může myslet, že mu nevěříte)
- se dotazují na to, proč se to stalo (děti si pak často myslí, že je z násilí obviňujete)

Co by mělo v případném rozhovoru určitě zazníť?

- Násilí a to, co se doma odehrává, není vinou dítěte.
- Za násilí nemohou ani sourozenci.
- Za násilí je odpovědný ten, kdo jej vykonává.

- Je velmi dobře, že se rozhodlo o situaci někomu říci.
- Nikdo nemá právo se k někomu chovat násilně a to ani v rodině, ani když je silnější, ani když je to rodič.
- Násilí dítě nemůže zastavit samo, ale jen s pomocí okolí, proto je tak důležité, že se svěřilo.
- Pokud se na pedagoga obrátí **rodič – oběť domácího násilí**, měl by jej pedagog odkázat na další odborníky, kteří se této problematice systematicky věnují (www.domacinasili.cz, www.stopnasili.cz, www.rosa-os.cz)

Nevhodné postupy

Úlohou školy není intervence v rodině. **V případě podezření na domácí násilí je zcela nevhodné řešit situaci s možným agresorem – tento postup by se mohl obrátit proti dítěti.**

Škola nemůže poskytovat terapeutické služby.

Pedagog by se měl rovněž vyhnout postupům, které mohou dítě poškodit (stigmatizovat, traumatizovat jej apod.), jako je např.:

- otevřené řešení podezření před třídou;
- nepřiměřený tlak na dítě, aby hovořilo o problému doma;
- obvinění ze lži.

Školní program proti šikanování

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu či opatření a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - ředitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog + dle potřeby zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny)
5. společný postup při řešení šikanování (viz Příloha č. 3);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

(Dle Koláře M., 2011)

Minimální preventivní program pro školní rok 2016/2017 byl projednán a schválen pedagogickou radou ZŠ pod Svatou Horou, Příbram dne 13. 10. 2016.